

З ІСТОРІЇ БОРОТЬБИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ ЗА ВІДНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

© Зінкевич Ю.І., 2006

Розглянуто Українську Центральну Раду та її боротьбу за відновлення державності українського народу.

In the present diploma paper the reasons for the creation of the Ukrainiska Centralna Rada (Ukrainian Central Council) were considered and ukrainisation of the army. There were analyzed achievements and failures of the Ukrainiska Centralna Rada during the struggle fight for the independence of Ukrainian nation.

Падіння самодержавства викликало могутній підйом національно-визвольних змагань поневолених народів Російської імперії. Один із перших на боротьбу за незалежність піднявся і український народ, очолила його Українська Центральна Рада. На перше місце були поставлені національно-політичні вимоги. Все це поставило на порядок денний питання про створення певного осередку загальноукраїнського масштабу, який об'єднав би українські національні сили, координував і спрямував їхню боротьбу за відновлення української державності. Зважаючи на це, з ініціативи Ради ТУПу /Товариство українських поступовців/ 17 березня 1917 року була заснована Центральна Рада. До складу Центральної Ради, крім ТУПу, увійшли представники різних політичних партій, груп та громадських організацій, що представляли різні соціальні верстви українського народу. Місце голови було зарезервовано за М. Грушевським, який прибув до Києва 27 березня 1917 року. Його заступником був обраний В. Науменко. До складу найвищого керівництва було обрано також Д. Антоновича та Д. Дорошенка. Отже, Центральна Рада з самого початку стала українським загальногромадським координаційним центром з утвердження державності українського народу. Вона негайно розпочала свою державницьку діяльність. Центральна Рада надіслала вітальні телеграми урядам сусідніх держав, а 22 березня звернулася з відозвою “До українського народу”, в якій закликала зберігати спокій в краї, вибирати на відповідальні посади достойних людей, організувати культурні та економічні товариства, творити нове і вільне життя.

Під проводом Центральної Ради український національний рух набирив сили з кожним днем. По всій Україні виникали нові організації – Військова Рада, Український Кооперативний Комітет, “Просвіта”, а з 25 березня поновилася газета “Нова Рада” (ред. – А. Нікольський).

29 березня 1917 р. було скликано широку військову нараду Київського гарнізону та його околиць. Головою тієї наради був полковник Волошин. Нарада постановила створити в Києві військову організацію – Український військовий клуб ім. П. Полуботка. Першим кроком в її створенні було формування козачого полку ім. гетьмана Б. Хмельницького. Незважаючи на перешкоди, які чинило у його створенні командування Київського військового округу, в квітні полк в кількості близько 4 тис. чоловік був організований. Спершу ним командував підполковник Ю. Капкан, пізніше полковник О. Шаповал [1].

5–8 травня 1917 р. в Києві відбувся перший Всеукраїнський військовий з'їзд, який офіційно мав закласти основи організації українських збройних сил. Однак вже на цьому з'їзді була допущена фатальна помилка у самій концепції будівництва української національної армії. Річ у тім, що Центральна Рада, основу якої становили соціалістичні партії – УСДРП та УПСР, керуючись своїми програмними установками, нав'язали з'їзду резолюцію, яка відкидала завдання формування постійної регулярної армії. Її повинна була замінити народна міліція. В тогочасних умовах, коли тривала світова війна, таке рішення було величезною помилкою. А Тимчасовий уряд, який стояв на шовіністичних позиціях, не думав про якусь автономію для України і при кожній нагоді влаштовував збройні провокації проти новостворених українських державних органів. У цій ситуації охо-

рону українського державного будівництва могла забезпечити тільки національна армія. Відмова Центральної Ради від формування регулярної національної армії призвела до того, що до неї почав з настороженістю ставитися і так нечисленний національно свідомий український офіцерський корпус. Подальший хід історії з усією очевидністю показав згубні наслідки такої політики. Центральна Рада не використала того величезного потенціалу, який був закладений в українському військовому русі. Результат цього був трагічний. В січні 1918 р. в розгар війни між УНР та більшовицьким Раднаркомом, Україну фактично захищала не армія, а суто цивільні люди, далекі від військової справи, серед них і 300 студентів, які загинули в нерівнім бою між Крутами 30 січня 1918 р., обороняючи столицю від більшовицьких військ. Отже, з цього випливає, що незалежність і суверенітет України і на сучасному етапі його становлення потребує надійної гарантії, а це може зробити професійна національна армія, яку уже нині негайно потрібно формувати.

Проте, незважаючи на помилку, яку допустила Центральна Рада, вже на початку формування національної армії рух за її створення був таким сильним, що зупинити його було неможливо. В історію він увійшов під назвою українізації армії. Суть його полягала в тому, що із загальноросійської армії почали явочним порядком виділятися українізовані частини. Все це набрало масового стихійного характеру. Спроби Ставки і Верховного головнокомандуючого припинити українізацію армії не мали успіху. Не могла цього не врахувати і Центральна Рада. Тому вже на I Всеукраїнському військовому з'їзді був створений Український генеральний військовий комітет, який з червня 1917 р. почав називатися Генеральним секретаріатом військових справ і виконував роль міністерства військових справ України. Він складався з таких відділів: мобілізаційного, інспекторського, технічного, політичного, шкільного, канцелярії, фінансового відділу, комендантського, генералів для доручень, штаб-офіцерів для доручень і ад'ютантів (значкових). Що стосується персонального складу Генерального військового секретаріату, то більшість його членів була цивільними людьми або військовими запасу. Крім того, участь у ньому військових спеціалістів була пасивною, тому що вони змушені були виконувати щоденні обов'язки безпосередньо в своїх частинах. В результаті керівництво Генеральним військовим секретаріатом здійснювали неспеціалісти, а його фактичним головою став С. Петлюра, людина також цивільна. Однак варто відзначити, що він був практично одним з небагатьох тогочасних українських політиків, які усвідомлювали необхідність створення регулярної національної української армії. Звичайно, що керівництво військовими справами людей, далеких від армії не могло бути успішним, а їхні помилки викликали певне роздратування в українського офіцерського корпусу. Ось як оцінював його роботу генерал М. Скоропадський, який командував 1-м Українським корпусом: "В той час всі особи, що там засідали, ще не вбралися в пір'я. Всі вони робили враження неуків у своїм ділі. Власне кажучи ніякого діловодства ще не було і здається, вся їх увага була звернута на боротьбу з командуючим військами київської військової округи" [2]. Справді, П. Скоропадський мав рацію, бо Генеральний військовий секретаріат навіть не виконав реєстрації тих військових частин, які вже виділилися з російської армії. На практиці це значило, що українська армія формувалася знизу, а не згори, як звичайно. Генеральний військовий секретаріат відставав від ініціативи широких національно свідомих солдатських мас.

Значну роль в українізації армії відіграла створена I Всеукраїнським військовим з'їздом Всеукраїнська рада військових депутатів. Спираючись на армійські ради, вона розгорнула активну пропагандистську роботу серед солдатів-українців. Ця установа підпорядковувалася Центральній Раді. Оскільки у керівництві Всеукраїнської військової ради питома вага професійних військових була великою, то з самого початку свого існування вона виконувала функції своєрідного військового радника чи експерта військового комітету. У відповідних випадках вона могла за ухвалою Центральної Ради давати йому певні директиви.

Разом з тим, з самого початку творення вищих військових установ майбутньої УНР дав себе знати брак військового досвіду. Звичайно, у мирних умовах нормального розвитку українського суспільства такий доволі сильний контроль Центральної Ради, як парламенту України за військовими, можливо, відіграв би позитивну роль у створенні демократичної української держави, оберіг її від спроб встановлення воєнної диктатури. Проте, кидуючи погляд назад, в 1917 р. коли в повному розпалі йшла світова війна, а Україна була в її центрі, треба визнати, що якраз надмірний демократизм Центральної Ради, її хвороблива боязнь військового перевороту мала згубний вплив на формування української національної армії. Створюючи різні комісії, суворо регламентуючи їхню роботу, вона тим самим робила військове керівництво громіздким, таким, що вимагало затрат, великих зусиль, а головне – багато професійних кадрів, котрих Україна не мала в необхідній кількості.

Вкрай негативно позначилася на формуванні українських збройних сил недовіра з боку Центральної Ради до вищого офіцерського складу. Майже до всіх генералів, які перейшли на бік УНР і бажали проявити себе в створенні українських збройних сил, вона ставилася як до потенціальних контрреволюціонерів. Зокрема, така її політика призвела до розвалу 40-тисячного I Українського корпусу, який відзначався порівняно добрими бойовими якостями.

Все ж після I Військового з'їзду стихійна українізація армії посилилася. Тимчасовий уряд і військовий міністр О. Керенський зайняли вкрай ворожу позицію щодо змагань українців формувати свої військові частини.

Тим часом під тиском солдат-українців Центральна Рада, всупереч волі О. Керенського, скликала II Військовий з'їзд. Він проходив 5–12 червня 1917 р. в Києві. В ньому брало участь 2 тис. 359 делегатів, що представляли 1 млн. 128 тис. 441 організованих солдат – українців. З'їзд дуже бурхливо відреагував на заборону його роботи О. Керенським. М.С. Грушевський, який виступив на ньому з промовою, сказав, “що оскільки уряд відмовився від принципу автономії України, з'їзду необхідно “твердо стати на стороні інтересів України, щоб Україна отримала автономію”[3]. Як відомо, на цьому з'їзді Центральна Рада проголосила I Універсал, відповідно до якого Україна ставала автономною частиною Росії. Що стосується її політики щодо армії, то вона знайшла своє відображення в резолюції з'їзду. Підтримуючи постанови Першого українського військового з'їзду, – говорилося в ній, – з'їзд доручив Генеральному військовому комітету чим швидше виробити детальний план українізації” [4]. Військовий з'їзд переобрав Генеральний військовий комітет. Його головою став С. Петлюра [5].

В результаті провалу в 1917 р. червневого наступу, розпочатого Тимчасовим урядом на території Галичини, армії Південно-Західного фронту зазнали великих втрат. Вони переживали очевидний процес дезорганізації. В таких умовах Ставка і Верховний головнокомандувач імперської армії Росії вважали, що стабілізувати ситуацію зможе створення українізованих частин, які відзначалися порівняно з іншими вищою боєздатністю і дисциплінованістю. Але головне, що, дозволяючи українізацію, Тимчасовий уряд використає її для підтримки свого авторитету і перехоплення ініціативи на австро-німецькому фронті. Тому в червні 1917 р. з дозволу Ставки почався новий етап українізації армії. Ставка вважала за доцільне здійснювати його організовано, щоб у такий спосіб втримати стихійний процес під контролем. Спочатку було розпочато українізацію запасних полків, а потім і фронтових. Крім того, була розпочата українізація 7, 8, 26, 40 армійських корпусів Румунського фронту, а також 4, 16, 155 піхотних дивізій 6-го армійського корпусу XI армії Південно-Західного фронту.

На початку 1917 р. Верховний головнокомандувач Л. Корнілок викликав до себе командувача 34-м армійським корпусом генерала П. Скоропадського і офіційно доручив розпочати українізацію корпусу. Про те, чи справді російські генерали бажали створення української армії, свідчить розмова Л. Корнілова з П. Скоропадським з цього приводу. На зауваження П. Скоропадського про те, що українізація поставить проблеми перед Росією Л.К. Корнілов відповів: “Все це пусте, головне війна. Все, що в таку критичну хвилину може збільшити нашу силу, ми повинні брати. Що ж до української Ради, то пізніше ми це все розберемо...”[6].

Уже в середині липня 1917 р. розпочалася українізація 34-го армійського корпусу. Він був перейменований у I Український корпус і формувався у Меджибожі, поблизу Проскурова. Особливо відчувався брак вищого кадрового офіцерського складу. Про це свідчать донесення П. Скоропадського в Ставку в липні 1917 р. В кінці липня корпус нараховував 18 тис. чоловік, що становило лише 50 % від штатних розписів[7]. Тільки восени 1917 р. українізація корпусу була закінчена.

Розглядаючи українізацію армії, варто відзначити і такий аспект, як ставлення до нього самих солдатів-українців, командування і різноманітних політичних партій. Загалом у своїй масі солдати української національності дуже прихильно зустріли заклик до українізації армії. З одного боку, частина національно свідомих солдатів-українців розуміла, що для побудови Української держави необхідна армія, яка б її захищала. Інша частина солдат, яка інфантильно ставилася до національним змагань, також була зацікавлена в тому, щоб служити Українській державі, ближче до дому, або хоч на час формування частини відпочити в тилу. Тому можна стверджувати, що до українізації армії дійсно залучилися мільйонні маси солдатів-українців як на фронті, так і в тилу.

Як уже відзначалося, командування спершу вороже поставилося до спроб створення українізованих частин і пішло на них лише під тиском несприятливих обставин, що склалися на фронті. Його відверто підтримували в цьому плані крайньо праві шовіністично настроєні російські партії та їхні організації в армії, зокрема “Союз русских офицеров армии и флота”. Що стосується демократичних соціалістичних партій – есерів та меншовиків, то, як виявилось незабаром, вони також стали

на шлях шовінізму, прикриваючись, щоправда, революційними гаслами. Яскравою ілюстрацією їхньої помилки щодо національно-визвольних змагань українців в армії є ціла низка спогадів активних учасників і керівників українізації військових частин. Так, прапорщик Чернігівського полку М. Гонаган писав: “З початку “русская революционная демократия” що об’явилася в нашому полку, ставилася до нашої чинності з певного рода добродушного поблажливостю: приблизно так, як дорослі люди ставляться до невинних фантазій молоді. Однак згодом це відношення змінилось на скептичне, далі на недоброчливе, а пізніше – явно вороже...” Поки йшлося про право на свою школу, мову, книжки, нас так сяк толерували. Але коли стали порушувати питання про дотеперішні і можливі в майбутньому відносини українців і москалів, себто коли мова стала йти про характер відносин між ними, як двома окремими народами, то вони відразу побачили загрозу “єдиній неподільній”, що по їх думці було рівночасні з “загрозою революції”[8].

Отже, російські есери й меншовики в питанні українізації армії стояли на шовіністичних позиціях і тим самим блокувалися з іншими правими загальноросійськими партіями і урядом.

Що стосується більшовиків, то вони мали свою позицію, відкрито поставили собі за мету захоплення влади, були зацікавлені у загостренні стосунків між Тимчасовим урядом і Україною, щоб використати це в своїх цілях, а саме здобути на певний час прихильність українського національно-визвольного руху в армії. 16–23 червня 1917 р. відбулася конференція фронтових і тилових організацій РСДРД/б/, яка серед інших розглядала питання ставлення до утворення національних військових формувань. В резолюції конференції було сказано, що “утворення національних полків взагалі не в інтересах трудящих мас, – хоч, звичайно, право на утворення таких полків за кожною національністю конференція не заперечує”[9]. З цього випливало, що більшовики формально не виступали проти формування національних частин, але об’єктивно перешкоджали їхньому створенню, бо підпорядкували всю свою діяльність вихованню солдатів в дусі “класової свідомості” революційних рядів в боротьбі проти своєї і чужої буржуазії. Якраз останнє згодом стало домінуючим у їхній діяльності і фактично перекреслило їхній лозунг права націй на самовизначення, аж до створення незалежних держав. Зимою 1917 р. під лозунгом боротьби з українською буржуазією розпочала їхня інтервенція проти УНР.

Після того, як командування російської армії трохи укріпило своє становище, розпочалися репресії щодо українських частин. Особливо великого розголосу набрала провокація чорносотенців до полку ім. Б. Хмельницького. 26 липня 1917 р. два ешелони цього полку були відправлені з Києва на фронт. По дорозі їх обстріляли міліція і кирасири. Українські солдати були оточені донськими козаками. Над ними глумилися, відібрали зброю, погрожуючи “поверненням старих порядків”[10]. Генеральний Секретаріат надіслав протест Тимчасовому уряду з вимогою утворити спеціальну комісію для розслідування справи. Проте уряд, не зацікавлений в цьому, розслідування не провів, а генерал Л. Корнілов в той час командує Південно-Західним фронтом в телеграмі на ім’я С. Петлюри всю відповідальність за збройний конфлікт переклав на Центральну Раду. 1 серпня 1917 р. він взагалі заборонив здійснювати українізацію на Південно-Західному фронті. Проте на ділі повністю її зупинити не вдалося. До серпня 1917 р. Генеральний військовий секретаріат все ж розробив, хоча в загальних рисах план українізації армії. 30 липня 1917 р. він подав на розгляд військового міністра такі вимоги: реорганізація армії на Україні на основі національно-територіального принципу; гарнізони на Україні повинні комплектуватися з місцевих людей; визнання за українськими військовими радами... рівних прав із загальноросійськими військовими організаціями.

В умовах наступу реакції вище військове керівництво не пішло назустріч цим вимогам. Українізація десяти дивізій Південно-Західного фронту, що почалася в липні 1917 р., була значно обмежена. Декілька дивізій, призначених для українізації, командування готувалося перекинути на віддалені від України фронти. Відверта шовіністична політика реакційного вищого військового командування насторожила Генеральний військовий секретаріат, тому під час корніловського заколоту він без вагання виступив проти нього, закликав українізовані частини не підкорятись генералу Л. Корнілову.

З ліквідацією корніловського заколоту становище Тимчасового уряду не зміцнилося, а, навпаки, послабло. В Петрограді більшовики розпочали підготовку до військового перевороту. Стара армія розвалювалася, в таких умовах Ставка все більше надій покладала на українізовані частини, якими можна було хоча втримати пасивну оборону фронту. Вже після більшовицького перевороту 26 жовтня 1917 р. Ставка практично повністю готова була задовольнити всі вимоги Генерального військового секретаріату. Свідченням цього стала домовленість Верховного головнокомандувача генерала Духоніна із представниками Центральної Ради Д. Дорошенком і А. Лотоцьким від 6 листопада 1917 р. Вона передбачала беззастережну українізацію армії. В цьому документі Ставка визнавала бажаною

територіальну незалежність армії. Дозволялося зосереджувати українські частини з інших фронтів на Південно-Західному та Румунському. Призначення Ставкою командувачів Київського та Одеського військових округів відбувалося лише за згодою з Генеральним Секретаріатом[11].

Після укладення цієї угоди українізація армії набрала масового характеру. Загалом військові формування УНР в той час почали набирати рис регулярної армії, хоча цього не бажали провідні українські політики. В листопаді 1917 р. був створений Український генеральний військовий штаб, який мав такі відділи: організаційний, зв'язку, артилерійський, постачання армії, управління військових шкіл, загальний, воєнно-політичне управління, інспекторату артилерії, воєнно-комісаріатський, інтендантського управління. Очолював Генеральний штаб генерал Бобровський, а більшість його відділів – представники вищого офіцерського складу. Відповідно до плану Генерального штабу українське військо мало бути територіальним. Спочатку з фахівців готувалися воєнні інструктори, які своєю чергою повинні були навчати військовій справі населення.

Армія повинна була будуватися за міліцейськими принципом. Служба в ній не була обов'язковою. Тільки у разі війни оголошувалася мобілізація громадян для оборони держави. З інструкторів мали бути організовані кадри трьох корпусів – Київського, Харківського та Одеського.

10 січня 1918 р. український уряд встановив відзнаки національної армії, срібні шеврони на правому рукаві, а також такі військові звання: підстаршини, ройовий, чотовий, бунчужний, старшини, півсотенний, сотник, курінний, полковник, отаман бригади, отаман дивізії, отаман корпусу.

Паралельно з українізацією армії відбувалося українізація Чорноморського флоту. Матроси української національності становили близько 75 % його особового складу[12]. В квітні 1917 р. у Севастополі було створено Раду української Чорноморської громади, яку очолив В. Лашенко. На чолі її воєнної секції стояв корабельний інженер, капітан Неклісвич. Наприкінці місяця майже на всіх кораблях Чорноморського флоту існували українські корабельні ради чи гуртки. Загальну координацію їхньої роботи почав здійснювати Чорноморський військовий комітет і Генеральний військовий секретаріат, 22 грудня 1917 р. в Києві було створено українське генеральне секретарство морських справ. Першим його секретарем став Д. Антонович, людина цивільна і у морських справах зовсім некомпетентна. Упродовж 1917 р. визнали владу українського уряду такі кораблі: крейсери “Память Меркурия”, “Светлана”, есмінець “Завидный”, лінкори “Воля”, “Свободная Россия”, та деякі інші.

Визначити кількість особового складу українізованих частин дуже важко, бо, як уже вказувалося, ніхто їхньої реєстрації не вів. Крім того, точно не відомо, в яких частинах українізація була завершена, а в яких ні, і чи були вони укомплектовані по штату. За даними, що зберігаються в архівах, можна припустити, що за станом на кінець листопада–початок грудня 1917 р. загальна чисельність українізованих військових формувань становила близько 950 тис. чоловік, з них укомплектовані частини, що являли собою більш-менш бойові одиниці нараховували приблизно 650 тис. чол.[13].

Звідси випливає закономірне запитання. Як могло статися, що, маючи таку міцну базу для створення національної армії в січні 1918 р., УНР зазнала поразки в війні з більшовицькою Росією.

Справді, в січневих боях 1918 р. за Київ на боці українського уряду в активній обороні взяло участь 3000 чоловік. Найбільшими серед них були: 16 куренів “вільного козацтва” сформованих в Києві інженером Ковенком /400 чол./, Галицький курінь Січових Стрільців /500 чол./, Український гайдамацький кіш Слобідської України під командуванням С.Петлюри /300 чол./, Помічний курінь студентів Січових Стрільців /250 чол./, що загинув в бою під Крутами 30 січня 1918 р., І-ша військова школа – 250 учнів; автопанцирний дивізіон, полк ім. кошового К.Гордієнка – 300 чол.[14].

Отже, в січні 1918 р. із численних українізованих частин фактично нічого не залишилося. Найважливішими причинами краху військової політики Центральної Ради можна назвати такі:

- відсутність чітко розробленого плану створення національних збройних сил, а то й пряме заперечення їхньої необхідності для України;
- брак практичного досвіду у військовому будівництві, який до того ж ускладнювався гострою нестачею вищих офіцерських кадрів української національності.

Вкрай негативно позначилася на моральному стані українських частин непослідовна політика Центральної Ради. Незважаючи на те, то вона впродовж 1917 – початку 1918 р. все неясніше набирала лівого напрямку, однак не могла конкурувати з демагогією більшовиків. В умовах революційної кризи суспільства, докорінної ломки старих суспільних відносин надзвичайно важкого матеріального становища широких народних верств, зокрема солдатів і матросів, заклики більшовиків до радикальної ломки всього старого розглядалися ними як панацея від всіх бід. В результаті Центральна Рада втратила у грудні 1917 – січні 1918 рр. вплив на українізовані частини. Під впливом більшовицької агітації вони розвалювалися дуже швидко. Немалу роль в цьому

відіграв демагогічний більшовицький лозунг “права націй на самовизначення, якому повірила частина українських солдатів та матросів”. В результаті національно-визвольний рух в армії, що найяскравіше проявився в українізації, фактично був принесений в жертву соціальним більшовицьким лозунгам. Значною мірою це пояснювалося слабкістю державних традицій українського народу, що упродовж багатьох століть був поневолений чужинцями.

Згубні наслідки для формування української армії в 1917 р. мала діяльність в ній різноманітних політичних партій, які вели ворожу пропаганду проти української державності. Новостворювана армія стала сферою гострої політичної боротьби між ними, що призводило до її дезорганізації.

Після здавання Києва рештки армії УНР, відступаючи по Святошинському шосе, зупинилися в с.Гнатівці. Тут буде скликано нараду всіх командирів окремих частин. Полковник Болбочан і генерал Прісовський запропонували, щоб залишки всіх частин армії звести в окремий Запорізький загін під командуванням одного начальника. В результаті їхнього об’єднання був сформований 1-й Запорізький загін, який очолив генерал Прісовський. До цього загону не приєднався лише кіш С. Петлюри. На нараді в Гнатівці було також ухвалено, що військо має бути деполітизованим і діяльність всяких комітетів і комісарів в ньому заборонена.

З Гнатівки 1-й Запорізький загін рушив до Житомира, а звідти на Коростень. Тут було завершено формування нового загону 2-го Запорізького куреня. Він був відправлений в Сарни, де перебували більшовицькі частини 2-ї Фінляндської дивізії. Йому вдалося їх роззброїти і відправити вагонами на північ і тим самим забезпечити переїзд у місто українського уряду.

На цьому закінчився перший етап формування української національної армії. Після укладення 9 лютого 1918 р. в Брест-Литовську мирного договору УНР з австро-німецьким блоком створилася інша ситуація. Маючи забезпечений мир на заході, рештки армії УНР були реорганізовані. В березні 1918 р. вона нараховувала 15 тис. людей, 60 гармат, 12 панцирників. Це були надто малі сили, щоб гарантувати безпеку республіки. У її внутрішні справи почало активно втручатися австро-німецьке командування, яке закінчилося інспірованим ним гетьманським переворотом 29 квітня 1918 р. Під час перевороту найбоекватніші частини армії УНР – загін “синьожупаників”, що був сформований з українських полонених в Німеччині та деякі інші були роззброєні німецькими військами. Як така армія УНР перестала існувати. Але започаткована ними самостійність і соборність України, була піднята, як естафета національними героями в національно-визвольних змаганнях і закінчилися відновленням самостійності і незалежності України.

Такими є найважливіші причини, а водночас уроки історії створення армії УНР, які обов’язково потрібно враховувати у побудові української національної армії на сучасному етапі.

Відновлення та утвердження незалежної України на сучасному етапі її розвитку вимагають уважного ставлення до історії нашої державності, зокрема і до її Збройних сил. Вся історія державності України переконливо доводить, що єдиним гарантом збереження нації є наявність власної держави і гаранта її існування – національних Збройних сил. Цього повчального історичного уроку ми не повинні забувати особливо у нашій сучасній складній ситуації.

1. Монкевич Б. Піонери Українського війська. Табір, 1927. 2. Хліборобська Україна.- Відень, 1922. Кн. 4. – 1922/23. 3. ЦДАЖР УРСР, ф. 3159, сп. 1, спр. 140, арк. 2. 4. ЦДВУА, ф. 2003, оп. 2, спр. 1034, арк. 135. 5. ЦДВУА, ф. 2003, оп.2, спр. 1034, арк. 138. 6. ЦДВУА, ф. 2067, оп.1, спр. 38034, арк. 24-25. 7. Галаган М. З моїх споминів. – Львів, 1930. 8. ЦДВУА, ф. 2003, оп.2, спр. 108, арк. 61. 9. ЦДВУА, ф. 2003, оп.1, спр. 693, арк. 106. 10. ЦДВУА, ф. 2003, оп.2, спр. 434, арк. 117. 11. ЦДАВМФ, ф. 342, оп. 4, спр.487, арк.105-110. 12. За підрахунками автора. 13. Стефанів З. Воєнно- історичний нарис. – Коломия, 1935, ч. 1.

УДК 94(477)“1918”

І.Я. Хома

Національного університету “Львівська політехніка”

ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ФОРМАЦІЇ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ У ДОБУ ГЕТЬМАНА П. СКОРОПАДСЬКОГО